

БЕОГРАД

12 – 15. IX 2013.

**НАУЧНИ
САСТАНАК
САДВИСТА
У ВУКОВЕ
ДАНЕ**

**ИНОВАЦИОНИ ПРОЦЕСИ У СРПСКОМ
КЊИЖЕВНОМ ЈЕЗИКУ – УТИЦАЈИ
ДРУГИХ ЈЕЗИКА И КУЛТУРА**

43/1

БЕОГРАД, 2014.

Марина Љ. СПАСОЈЕВИЋ*
Институт за српски језик САНУ
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 18.10.2013.
Прихваћен: 22.02.2014.

ДВОВИДСКИ ГЛАГОЛИ СА ОСНОВАМА СТРАНОГ ПОРЕКЛА И ПРЕФИКСАЦИЈА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

У раду ће се разматрати једна од уочених иновација везаних за глаголски вид – експанзивна префиксација двовидских глагола. Ова тенденција је посебно занимљива код глагола са основама страног порекла. Наиме, речници показују да већина глагола са основама страног порекла изведених суфиксима *-ирати*, *-исати* и *-овати* у српском језику носи двоструки видски квалификатор. С друге стране, студије спроведене у оквиру пројекта Ополског универзитета о словенским језицима на крају XX века показују тенденцију ка префиксалној перфектизацији двовидских глагола како у српском, тако и у другим словенским језицима. Циљ је да се испита и утврди природа префиксалне деривације ових глагола, као у паровима: *анализирати–изанализирати–проанализирати*, *контролисати–иконтролисати–преконтролисати* и сл.

Кључне речи: глаголски вид, двовидски глаголи, префиксација, перфектизација

1. У засада најкомплекснијој студији о инвентару и природи двовидских глагола у српском језику *О неким видским особеностима српскохрватског глагола*, Ирена Грицкат (1957–58: 66) издвојила је четири групе ових глагола, полазећи од творбеног критеријума.¹ То су: 1. немотивисани глаголи типа: *бити*, *видети*, *имати*, *јести*, *питати*, *сипати* итд.; 2. мотивисани типа: *близнити се*, *вечерати*, *ноћити*, *частити* итд.; 3. продуктивни тип глагола са основом на *-ова-*, *-ева-*, *-ива-* типа: *даровати/даривати*, *кумовати*, *саветовати*, *штетовати* итд.; 4. глаголи који су за данашње језичко осећање перфективни, али показују несумњиве знаке имперфективности типа: *дати*,

* marina.spasojevic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ О особености двовидских глагола у српском језику в. и Белић 1956: 1–13; Војводић 2013: 160–163.

казати, родити, стасати итд. Поред тога, имплицитно се, као пета група, могу издвојити глаголи са основама страног порекла на *-исати*, *-ирати* и *-овати*, јер аутор каже: „Напомињемо да нисмо давали никакав списак двовидских глагола на *-ирати*, *-исати* (*-осати*) и *-овати* типа *атерирати*, *калајисати*, *жигосати*, *аванзовати*, тј. глагола позајмљених из страних језика одн. изведених на српскохрватском терену страним наставком и по угледу на стране глаголе. Таквих образовања има неограничен број, а чињеница њихове двоаспектности је општесловенска“ (Грицкат 1957–58: 66). Ови глаголи су у односу на претходнопоменуте четири групе новијег постања, моносемантични су у највећем броју случајева и сами по себи представљају чисте видске парњаке (Исто: 104–105).²

1.1. О бројности глагола са основама страног порекла на *-ирати*, *-исати* и *-овати* сведочи и скорашња студија Радојковић 2013: 83–102, у којој је сачињен инвентар свих двовидских глагола на основу једнотомног *Речника српскога језика* Матице српске (Нови Сад, 2011) и *Речника нових речи* Ивана Клајна (Нови Сад, 1992) и изнета још нека запажања о овој аспекатској класи. Наиме, међу 1620 прикупљених двовидских глагола, бројчано предњаче заправо глаголи на *-ирати* (964), а мање их је на *-исати* (203) и на *-овати* (383, претежно са основама страног порекла).

1.2. Пореклу, конкуренцији и дистрибуцији суфикса *-ирати*, *-исати* и *-овати*у српско(хрватск)ом језику посвећено је више студија, као што су студија П. Скока (1955–1956: 36–43), О. Ристић Цвијић (1970: 131–161) и М. Јоцић (1970: 121–175). На одговарајућим местима ови суфикси се обрађују код М. Стевановића у *Савременом српскохрватском језику I* (1970: 575–578) у поглављу о грађењу, односно творби речи, као и у творби речи С. Бабића (2002: 508–509³) и И. Клајна (2003: 339–360⁴), те у граматицама школске намене као Мразовић–Вукадиновић (1990; 2009: 101–102), Станојчић–Поповић (2011: 176) итд.

1.3. Студије спроведене у оквиру пројекта Ополског универзитета о словенским језицима на крају XX века показују тенденцију ка израженој префиксалној перфектизацији двовидских глагола, нарочито страног порекла, како у српском, тако и у другим словенским језицима (уп. Станојчић 1996: 124–

² Иако се код највећег броја ових глагола запажа потенцијал двоаспекатске реализације, код мањег броја глагола дошло је до аспекатске специјализације, те се реализују као несвршени, ређе као свршени. Стевановић (1970: 578) запажа, нпр., за глаголе на *-исати* да су несвршеног вида „када значе обављати дужности и послове имаоца неког занимања“. Такође, и Јоцић (1969: 169) истиче да су ови глаголи углавном двовидски и да глаголски вид не утиче на дистрибуцију суфикса, али ако до видске диференцијације глагола од исте стране основе долази, варијанте на *-ирати* и *-овати* су супротстављене варијантама са *-исати*. Клајн (2003: 339; 2011: 61) такође запажа да су ови глаголи у главном двовидски, али не и обавезно, као и М. Радојковић (2013: 89), док се став о обавезној двовидности оваквих глагола изнет у граматици Мразовић–Вукадиновић (1990: 67) коригује у каснијем издању (2009: 82). У студији Јанда (2007: 82–109) показује се да су се и у руском језику глаголи страног порекла у великом проценту адаптирали као свршени или несвршени, а не двовидски.

³ Суфикси *-ирати*, *-овати*–*евати*.

⁴ Суфикси *-исати*: 339–342, *-овати*: 349–352, *-ирати*: 352–360.

125).⁵ Када је посреди префиксација глагола уопште, а нарочито двовидских, који имају могућност да изражавају и перфективност и имперфективност,⁶ отвара се питање улоге префикса. Наиме, несумњива улога префикса је да промени значење, али он може изгубити својства исказивања релација карактеристичних за предлог од кога је постао, тј. може се од њега семантички удаљити и испразнити, тако да постаје само маркер перфективности глагола, па се може говорити о префиксима као функционалним јединицама граматичке перфектизације – празним префиксима (Грицкат 1966–678: 206) или „осамостаљеним“ префиксима (*orphangepfixes*) (Дики 2012).⁷ Циљ овога рада је да се сагледа да ли се префиксацијом двовидских глагола само стварају конкурентне перфективне јединице или има и глагола код којих префикси уносе и семантичке промене у префиксални дериват.

1.4. Грађа, односно списак глагола ексцерпиран је најпре из *Обратног речника српскога језика* (ОРСЈ), с обзиром на чињеницу да он садржи инвентар глагола са двоструким видским квалификатором из *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (РСАНУ) и *Речника српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (РМС), те из других извора. Изабрани су они глаголи са основама страног порекла за које су у овом речнику посведочени префиксирани деривати, а њихове семантичке реализације провераване у поменутих дескриптивним речницима. Контекстуалне реализације ових глагола преузимају се из *Корпуса савременог српског језика* Математичког факултета (ЕК), из поменутих дескриптивних речника (РСАНУ и РМС) и ретко са интернета (И).

2. Расправљајући о двовидским глаголима, Ирена Грицкат закључује да аспектски процеси „теку од имперфективности ка двоаспектности, или ретко – а свакако увек преко двоаспектности – и даље, ка коначној перфективности“ (Грицкат 1957–58: 98). Како она тврди, за двовидске глаголе карактеристично је то што извесна имперфективна глаголска значења не добијају перфективне парњаке путем префиксације, те у сопственом морфолошком опсегу стварају и перфективност. Перфектизација таквих глагола могућа је само празним префиксима, тј. префиксима који су лишени просторног и временског значења, дакле, префиксима најграматикалнијег типа (Исто: 109).

⁵ Подстакнута резултатима истога пројекта, такође је и Ј. Матијашевић посветила студију овој појави – из компаративног угла – у српском и руском језику (Матијашевић 2000: 655–663).

⁶ Када је посреди исказивање видске опозиције, на апстрактном, лемагском нивоу двовидских глаголи се сматрају видски неутралним, јер потенцијално могу да изразе оба вида. Међутим, у контексту они се реализују или као глаголи свршеног или као глаголи несвршеног вида. У случајевима када се исти контекст може двојако семантички протумачити у зависности од тога како се интерпретира видска вредност двовидског глагола, може се говорити о „унутрашњој видској конкуренцији“ или хомониими свршеног и несвршеног вида (Војводић 2003: 160). Ово је супротно од видске неутрализације, када један члан видске опозиције покрива видску вредност и другог члана опозиције без могућности обрнуте замене (Војводић 2003: 142). С обзиром на то да нема семантичких разлика у таквим исказима, тј. да се у датом контексту могу употребити глаголи и једног и другог вида, није могуће одредити конкретну аспекатску вредност двовидских глагола.

⁷ У науци су одувек владала подељена мишљења о томе да ли она може бити у неким случајевима само средство граматичке (чисте) перфектизације или мора имати и улогу семантичке модификације мотивног глагола (уп. Грицкат 1966–67: 187; Грицкат 1967: 119; Шариф 2011).

Поред својих конкретних лексичких значења, као функционалне јединице у граматичкој перфектизацији учествују префикси *из-*, *за-*, *на-*, *по-*, *с-*, *о-*, *у-* (*оу-*) (Грицкат 1966–67: 206). Са чистом граматичком вредношћу средства за промену вида не могу се јавити префикси *до-* и *над-*, који имају конкретна просторна значења, а *до-* и временско (Исто: 202), а лексичко значење имају и префикси *под-*, *при-*, *у-* (*вљ-*), *уз-*, док већу семантичку и функционалну разноликост показују префикси *од-*, *раз-*, *пре-*, *про-* (Исто: 203). Иако се у овој студији истиче богатство у двовидским глаголима на рачун оскудне префиксалне деривације, данас је управо префиксација двовидских глагола актуелна појава.

3. У ОРСЈ је међу двовидским глаголима на *-ирати*, *-исати* и *-овати* регистрован 161 глагол са префиксалним дериватима (*-ирати* 88, *-исати* 34 и *-овати* 39), од чега 115 показује спојивост са једним префиксом, 38 са 2, 6 са 3, 2 са 4 и 1 са 5 префикса. Префикси који су забележени су *до-* 3, *за-* 17, *из-* 75, *на-* 12, *над-* 1, *о-* 10, *од-* 6, *по-* 3, *пре-* 25, *при-* 1, *про-* 12, *раз-* 9, *с-* 8 и *у-* 11. Дакле, запажа се да се ови глаголи комбинују и са функционалним и са префиксима који модификују лексичко значење мотивног глагола.

3.1. Међутим, како двовидски глаголи у свом семантичком и аспекатском потенцијалу изражавају и несвршеност, поставља се питање оправданости њихове „перфектизације“. Ирена Грицкат (1966–67: 209, 211) сматра да су у овом случају префикси сувишни⁸, а ово питање је детаљно обрадио Милош Ковачевић, одредивши употребу префикса *уз* перфективне, секундарно имперфективизоване глаголе и двовидске⁹ глаголе плеонастичком (Ковачевић 2011).

3.1. Посматрани глаголи се најчешће спајају са префиксом *из-*, који, како је у досадашњој литератури истицано, код њих служи искључиво као средство перфектизације (уп. Клајн 2002: 256). На овај начин се синтаксичка перфективност и морфолошки истиче, тј. глагол добија и формални маркер перфективности, иако се она већ може декодирати из контекста¹⁰ (Ковачевић 2011: 95). ОРСЈ префикс *из-* улози перфектизатора бележи код следећих гла-

⁸ За префикс *по-*, рецимо, каже да се не додаје само на двовидске глаголе, већ и на „праве перфективне, у којем је случају његово присуство паразитско“ (Грицкат 1966–1967: 212).

⁹ „У тим случајевима насупротив префигираном глаголу на лексичком плану стоји видски не-издиференцирани глагол, тако да би се, ван контекста, могло рећи да префиксална твореница од двовидског глагола и не може бити плеонастична, јер она граматикализује свршени вид, односно видски неодређену лексему преводи у префиксалну. По томе би префигирање двовидских глагола на ванконтекстуалном плану било подударно префигирању недеривираних имперфективних глагола, тј. искључивало би могућност плеонастичког статуса префикса, будући да он у префигираној лексеми актуелизује граматичку компоненту перфективности, тек потенцијално присутну у семантици двовидског глагола. [...] Када контекст двовидског глаголу предодређује перфективну вриједност, а када се уз то тај глагол и префигира – нужно долази до плеонастичке вриједности префикса. Тада је, наиме, перфективност двоструко изражена: синтаксички (контекстом) и творбено (префиксом). Будући да ни теоријски нису могући контексти у којима би префигираном двовидском глаголу контекстуални конкурент могла бити имперфективна варијанта двовидског глагола, и у случајевима префиксације двовидских глагола с разлогом се може претпоставити могућност плеонастичке употребе префикса“ (Ковачевић 2011: 94–95).

¹⁰ Када се глагол налази у окружењу других перфективних глагола (непрефиксираних и префиксираних) и саставном односу, обично сви имају исту аспекатску вредност.

гола: *изадутирати (се), изблефирати, изватирати, издиференцирати (се), издизајнирати, издиктирати, издресирати, изиритирати, исконпромитирати (се), исконструирати, исконцептирати, излакрати, изманикирати, измасакрирати, измоделирати, изнивелирати, изнијансирати, испикирати, испрераирати, испровоцирати, испропагирати, израфинирати (се), изрежирати, изрекламирати, изрекогносцирати, истемпирати, истестирати, истонирати, истрауматизирати, исфаширати, исфенирати, исфрустрирати, исцизелирати, ишатирати, ишутирати; изидеалисати, исконструисати, изнивелисати, истријерисати, исцензурисати; избомбардовати, издесетковати, исконпромитовати (се), искориговати, излиферовати, измистификовати, измоделовати, исполитизовати, изредиговати, исфуговати:*

Осетила се потреба да се *издиференцирају* појмови пекара и пецара (Славистика, Бгд, ЕК). Тај одједном стао да гаји оне ... полицијске псе али да имају вучју нарав, тако да све на свету проњуше кад их ко *издресира* (Хашек, Ј., *Доживљаји доброг војника Швејка* у Првом светском рату, 2, прев. С. Винавер, Бгд, 1989, ЕК). Било шта може да је *изиритира* и да јој отвори ране (Љоса, М. В., *Авантуре неваљале девојнице*, прев. Љ. Поповић, Бгд, 2008, ЕК). Конкретан задатак је био да се *измоделира* комора за саговревање (www.isis.kg.ac.rs 26. 5. 2013, И). Све остало је у овом тренутку у домену опште жеље за апелом ... да вечити ривали сами *изнијансирају* „поделу“ кривике за октобарске скандале (Пол. /Политика/ 14. 2. 2001, ЕК). Само живот може да *изрежира* такву породичну трагедију (Пол. 28. 3. 2010, ЕК). Могао је лепо да се *изрекламира*, у време оне афере (Пол. 30. 8. 2008, ЕК). Колика је политичка манипулација свим овим види се по томе што је за моја два дана одсуства на Конгресу, заменица секретара ... практично из нејасних разлога *исфотокопирала* сву могућу документацију (www.rts.rs 24. 10. 2009, ЕК). Таленат и стваралачки принцип у духу посвећености и пуне концентрације *изнивелисали* су унутрашњу енигматичност промена (Пол. 16. 1. 2009; ЕК). После нас поцепаше, изделише, *избамбардоваше* (Пол. 19. 11. 2010, ЕК). Можда ... гипке покрете коња доиста не може ни камен боље *измоделовати* него еруптивно избачена маса ... морске воде (Сек. 10, 222, РСАНУ). Касније ће неки од руководилаца из Уже партије одабрати ову или ону верзију, *изредиговати* је и покренути компликовани процес обавезно потребног исправљања текстова везаних за овај (Орвел, Ц., 1984, прев. В. Стојиљковић, Бгд, 1977, ЕК). После тога смо поставили плочице, лајсне на вертикалама *исфуговали* плочице (keramicarvodoinstalatcer.blogspot.com/, 1. 12. 2010, И).

3.1.1. Занимљива је перфектизација, односно префиксација двовидског глагола *лајковати*, где у примеру: *Изајковао ми је цео албум*, префикс има и дистрибутивно значење, дакле, редом једну по једну слику.

3.2. Глаголи са префиксима *о-*, *од-*, *по-* и *с-* настали од двовидских глагола такође представљају видску конкуренцију њиховим непрефиксираним перфективним реализацијама, док префикси код њих само појачавају перфективност, извршеност. Такви су глаголи: *окарактиризирати/окарактирисати, обогателисати, овараклаисати, окатегорисати, ошацовати; одблокирати, одрапортирати, одсалутирати, одреаговати; подикловати, покалајисати, покаладрмисати, сконцентрирати (се)/сконцентрисати (се)* итд., што се види из потврда:

Зато и могу да га *окарактиришем* по том периоду (Симић, П., Светац и магле, Бгд, 2005, ЕК). Луче пре подне – *одрапортира* Келер (Достојевски, Ф. М., Идиот, ЕК). Одбрана Крагујевчана лоше *одреаговала* (www.rts.rs 7. 11. 2010, ЕК). Уђоше у једно ... двориште ... које је било ситно *покаладрмисано* (Андрић, РМС). Нисам могао да се *сконцентришем*, докторе (Мингус, Ч., Беднји од шугавог пса, Бгд, 2003, ЕК).

3.2.1. Семантичка модификација мотивног глагола заснована на аблативности префикса запажа се у глаголима *одмонтирати*, *отпломбирати* 'скинути неки део, раставити' и *откомандовати* 'преместити у другу јединицу (војнички); преместити по службеном задатку', с тим што је код ово другог глагола могућа и секундарна терминолошка реализација заснована на граматичкој перфектизацији 'изрећи команду, командовати'.

Када сам то открила, *одмонтирала* сам онај фиктивни драјв и сада ради (www.municipality.rs, 14. 11. 2007, И). Кад би раније полицајац наишао на сумњиви пломбирани камион у дубини територије, имао је право да га заустави, али не и да *отпломбира* (НИН 27. 6. 2002, ЕК). Пук са два брдска Дебанжова топа већ је раније *откомандован* (Павл. Ж. 1, 139, РСАНУ): Пре него што *откомандујете* својој чети: „у врсту строј се“ ... ваља добро да знате како и кога имате да образујете (Поп. Л. 1, 48, РСАНУ).

3.2.2. Дистрибутивност глагола са префиксом *по-* видљива је у примеру: А и сви су већ *покатирали* да се фолирамо (Пешчаник ФМ: 1, Бгд, 2005, ЕК).

4. Када се посматрају глаголи са префиксом *за-*, *на-* и *про-*, могу се уочити они код којих префикс има граматичку, функционалну вредност и формалног маркирања перфективности. То су глаголи: *забарикадирати* (*се*), *закаприцирати се*, *замаскирати* (*се*), *запломбирати*, *забункерисати се*, *зајмоновати*, *закониковати* (*се*), *залетовати*, *занитовати* итд., *наелектризирати* (*се*), *напедикирати*, *наскицирати*, *наакумулисати се*, *накатранисати*, *наелектролизовати* (*се*), *наколмовати* (*се*), *нафиловати*; *провентилирати/провентилисати*, *проконтролирати/проконтролисати*, *прокоментирати/прокоментарисати*, *пропасирати* итд.

Забарикадирали су се у свој шеснаестерац (Пол. 15. 3. 2001, ЕК). Они поново *запломбирају*, Драгослав сломи печат (Пол. 30. 12. 2000, ЕК). Центар Слупчана где су се око цамије *забункерисали* шиптарски бандити (Пол. 29. 5. 2001, ЕК). Све до тренутка док се нису у нашој новој поезији *наакумулисали* нови поводи (Мих. Б. 1, 235, РСАНУ). Он лично ... мало ће боље *проконтролисати* рачуне шпанских фирми у Венецуели (Пол. 17. 11. 2007, ЕК).

4.1. Међутим, ова три префикса учествују и у творби глагола чија је семантика модификована у односу на мотивни глагол, тј. учествују у промени његове акционалности. У том случајудобијају се инхоативни глаголи, којима се означава почетак радње, као: *задоминирати*, *заинтригирати*, *засондирати*, *профункционалирати/профункционалисати* и сл.:

Радикална странка ... ће у Србији *задоминирати* (Марј. М. 1, 144, РСАНУ). Бира речи ... да га *заинтересује*, *заинтригира* (Давичо, Песма, Бгд, 1956, 168, РСАНУ). Претпоставља се да ће у нашој земљи овај систем *профункционалисати* тек за три године (Пол. 13. 7. 2001, ЕК).

4.1.1. Код једног од малобројних глагола који показују полисемију, поред инхоативног значења, префикс учествује и у стварању каузативног значења: *заинтересирати/заинтересовати* 'навести некога да посвети пажњу некоме или нечему'. Префикс *про-* може бити и маркер делимитативности као код глагола *проанализирати*, *промаркирати*, док се префиксом *на-* у гла-

голу *нацитирати се* уноси сативно значење, тј. исказује извршење радње у огромној мери.

5. Промена значења двовидских глагола остварује се префиксима *до-*, *над-*, *пре-*, *при-* *ираз-*. Префиксом *до-* исказује се извршавање радње (комплетивно значење): *докапитализовати*, *дофинансирати*, *доквалификовати се*, префиксом *над-* мајоративност, надилажење: *надлицитирати*, префиксом *пре-* значење поновљања радње: *прегрупирати (се)*, *преинсталирати (се)*, *престилизирати /престилизовати*, *преформулирати/преформулисати*, *пренумерисати (се)*, *пребелеговати*, *прелобовати*, *пререгистровати*, ретко значење прекомерне извршености радње: *пребукирати (се)*, *преекспонирати*, *префорсирати* или премештања *прекомандовати*. Префиксом *при-* у глаголу *прикомандовати* изражава се придруживање, присаједињавање, а префиксом *раз-* поништење радње *разминирати*, *разанализовати*, *раскандидовати*, али и интензивирање радње: *разанализирати* (Ево и ја се *разанализирала...* (cekerceker.blogspot.com/, И).

5.1. Промењено лексичко значење показују глаголи са префиксом *у-*, којима се исказује смештање, уклапање нечег у унутрашњост, као код: *угравирати*, *укалкулисати*, *укомпонирати*, *умаринирати*, *упресовати*, *упрограмирати*, *утетовирати*.

5.1.1. Овај префикс ређе служи као маркер перфективности, нпр.: *укалјисати се*, *укапирати*, *устопирати*, *уцементирати* и сл.

6. Када се префикси јављају искључиво као маркериперфективности, они могу конкурисати један другом, што се среће у паровима: *забетонирати* – *избетонирати*, *закомпликовати (се)* – *искомпликовати (се)*, *скапирати* – *укапирати*, *искарикирати* – *накарикирати*, *исфризирати (се)* – *нафризирати (се)*, *запарфимисати* – *напарфимисати (се)*, *засумпорисати* – *насумпорисати*, *обакарисати* – *побакарисати*, *набиберисати* – *обиберисати*, *искристализовати (се)* – *скристализовати се* и сл.

На чукарничкој страни *избетонирати* је први део гредe (Пол. 18. 9. 2009, ЕК). Обећавају да центар неће бити *забетонирати* (Пол. 25. 10. 2008, ЕК). Трудим се да увек будем добро обучена, нашминкама и *исфризирана* (Свет 213, ЕК). Жена ... му се ... да му доведе и перикмахера, који ће да га обрије и *нафризира* (Црњански, М., Сеобе друга књига, АСК, ЕК). *Искапирала* сам да не треба да те будим (Недељковић, Д., Понедељак, Бгд, 2008, ЕК). Први пут ради са овим редитељем и веома је задовољна што су се брзо и добро *скапирали*, како она каже (Пол. 8. 4. 2006, ЕК). Ко је паметан, *укапирате* и сам (Пол. 30. 6. 2009, ЕК).

6.1. Од истог двовидског глагола такође се префиксацијом могу добијати и чисте перфективне варијанте и глаголи са модификованим лексичким значењем у складу са горенаведеним значењским групама, као у паровима: *изанализирати* – *проанализирати* – *разанализирати*, *заротирати* – *изротиратисе*, *зацементирати* – *уцементирати*, *исцитирати* – *нацитирати се*, *испрограмирати* – *упрограмирати*, *истетовирати* – *утетовирати*, *изгравирати* – *угравирати*, *искалкулисати* – *укалкулисати*, *испесовати* – *упесовати*, *ископирати* – *прекопирати*, *исполитирати* – *преполитирати*, *исфорсирати* – *префорсирати*, *искристалисати (се)* – *прекрсталисати*, *испројектовати* – *препројектовати*, *исфабриковати* – *префабриковати*, *испарцелисати*

– *распарцелисати, прекристализирати – скристализирати се; препакирати – спакирати (се), дофинансирати – исфинансирати, искомбинирати – прекомбинирати се – скоминирати, монтирати – намонтирати – одмонтирати – премонтирати – размонтирати, регруписати (се) – згруписати (се); наелектрисати (се) – разелектрисати (се), окалајисати – накалајисати – покалајисати – прекалајисати – укалајисати се, искалдрмисати – покалдрмисати – укалдрмисати; магнетисати (се) – намагнетисати (се) – размагнетисати се; доквалификовати се – оквалификовати – преквалификовати (се); искомандовати – откомандовати – прекомандовати – прикомандовати, искомбиновати – прекомбиновати се – скомбиновати, прокомпоновати – укомпоновати* итд. Иако ОРСЈ бележи само префиксалне деривате *преформирати – расформирати (се), препаркирати – упаркирати, премаркирати – промаркирати*, у којима имамо модификацију значења мотивног глагола, у језичкој пракси срећу се и глаголи са појачаним степеном перфективности исказаним префиксом *из-*.

И ми и албанска страна имали смо два дана на располагању да се та изјава *изанализира* и проучи (Пол.9. 5. 2001, ЕК). Жаклина Глигоријевић ... сматра да је ... детаљно *проанализирао* десну обалу Дунава (Пол. 4. 3. 2009, ЕК). Ево и ја се *разанализирала*... (cekercaker.blogspot.com/, И). Ми смо успели да *исконтролишемо* најбољег играча Војводине (Пол. 13. 4. 2006, ЕК). *Преконтролисала* је Лоренине виталне функције (Леви, М., А ако је то ипак било истина, Бгд, 2004, ЕК). Он лично ... мало ће боље *проконтролисати* рачуне шпанских фирми у Венецуели (Пол. 17. 11. 2007, ЕК). Обично дођу младићи да им на разним предметима *изгравирам* стихове неких љубавних песама (Пол. 6. 2. 2009, ЕК). Вицекраљ Напуља је у плочу *угравирао* следећу поруку (Пол. 25. 8. 2002, ЕК).

6.2. У пару *забегенисати (се) – обегенисати (се)* исказује се инхоативност – ‘почети волети, заволети’, с тим што према РСАНУ, глагол са префиксом *о-* може бити и конкурентна варијанта двовидског глагола са значењем ‘оценити, проценити’.

Забегенише ... девојку и просио је (Ђорђ. Т. 2, 445, РСАНУ). Изабери дјевојку коју ти срце твоје *обегенише* (НПр Чајк, 22, РСАНУ): Ето му онда комшија у облажњу, да *обегенишу* тај куп (Мед., БК 1905, 440, РСАНУ).

7. Према својој функционалностиљској припадност, ови глаголи претежно припадају терминолошкој лексици, рецимо, научној, правној, економској, и њихова префиксирана образовања, попут *исфинансирати, избалансирати, изанализирати* и сл., веома су чести у говору медија. С друге стране, глаголи попут *избламирати, изблефирати, изигнорисати, изцогирати, скапирати* и сл. припадају разговорној и жаргонској лексици.

8. Када се сагледају префиксирани деривати двовидских глагола, као и потврде њихове реализације, потврђује се закључак Ж. Станојчића да није реч о творбеној иновацији (јер се среће и у примерима из 19. века и са почетка 20, те у језику савремене књижевности и медија) већ о иновацији узуса, која се огледа у појачаном маркирању перфективности двовидских глагола (Станојчић 1996: 125). Природа перфектизације код ових глагола је двојака. С једне стране, префикси, нарочито префикс *из-*, учествују у појачавању њихове перфективности и тада могу функционисати као конкурентска једини-

ца перфективној реализацији двовидских глагола, када се може поставити и питање њихове плеонастичке употребе. Међутим, префикси попут *до-*, *пре-*, *раз-* искључиво уносе семантичке промене у мотивни глагол и стварају нову лексичку јединицу а не конкурентски видски парњак. Оно што се мора проверити статистички јесте да ли префиксирани глагол доприноси губљењу (и у којој мери) могуће перфективности непрефиксираних глагола, тј. долази ли до диференцијације ових глагола према виду: непрефиксирани – несвршени, префиксирани – свршени.

ИЗВОРИ

- ЕК: *Korpus savremenog srpskog jezika*, Београд: Matematički fakultet, <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>.
- ОРСЈ: М. Николић, *Обратни речник српскога језика*, Београд – Нови Сад: Институт за српски језик САНУ, Палчић – Матица српска.
- РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–VI, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XVIII, Београд: Српска академија наука и уметности – Институт за српск(охрватск)и језик, 1959–.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић 2002:** S. Babić, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod Globus.
- Белић 1956:** А. Белић, О глаголима са два вида, *Јужнословенски филолог*, XXI/1–4, Београд, 1–13.
- Војводић 2003:** Д. Војводић, О видско-временској ‘конкурентности’ у српском и другим словенским језицима, *Пети лингвистички скуп Бошковићеви дани*, Подгорица: ЦАНУ, 139–164.
- Војводић 2013:** Д. Војводић, Двувидовост глаголног слова и способности његовог преодоленија в руском языке в сопоставлении с сербским, у: М. Nilsson, N. Z. Nilsson (ур.), *Семантички спектар славјанског вида / The semantics cope of slavic aspect*, IV Конференција Комисије по аспектологии Међународног комитета славистов, Гётеборгскый универзитет, 10 јунија – 14 јунија 2013 г., Тезисы, Гётеборг, 160–163.
- Грицкат 1957–58:** И. Грицкат, О неким видским особеностима српскохрватског глагола, *Јужнословенски филолог*, XXII/1–4, Београд, 65–130.
- Грицкат 1966–67:** И. Грицкат, Префиксација као средство граматичке (чисте) перфектизације (начелна разматрања и савремена српскохрватска грађа), *Јужнословенски филолог*, XXVII/1–2, Београд, 185–221.

- Грицкат 1967:** И. Грицкат, Шта даје за проучавање глаголске семантике чиста (граматичка) перфектизација путем префиксације, *Наш језик*, XVI/3, Београд, 119–126.
- Дики 2012:** S. M. Dickey, Orphan prefixes and grammaticalization of aspect in South Slavic, *Jezikoslovlje*, 13/1, Zagreb, 71–105.
- Јанда 2007:** L. A. Janda, What makes Russian bi-aspectual verbs special?, in: D. Divjak, A. Kochanska (eds.), *Cognitive Paths into the Slavic Domain*, Cognitive Linguistics Research, 38, Berlin – New York, 83–110.
- Јоцић 1970:** М. Јоцић, Glagoli sa sufiksima *-isa*, *-ira*, *-ova* u savremenom srpsko-hrvatskom književnom jeziku, *Прилози проучавању језика*, 5, Нови Сад, 121–175.
- Клајн 2001:** И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, 1, Префиксација и слагање, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Клајн 2003:** И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, 2, Суфиксација и конверзија, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Клајн 2011:** И. Клајн, Видски парови у лексикографској перспективи, *Глас*, CDXVIII, САНУ, Одељење језика и књижевности, књ. 27, Београд, 51–84.
- Ковачевић 2011:** М. Ковачевић, Плеонастичка употреба префикса у српском језику, у: *Грамматичка питања српскога језика*, Београд: Јасен, 81–101.
- Матијашевић 2000:** Ј. Матијашевић, Префиксација и двовидност глагола, *Јужнословенски филолог*, LVI/1–2, Београд, 657–663.
- Мразовић–Вукадиновић ¹1990:** Р. Mrazović, Z. Vukadinović, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića – NoviSad: Dobrvest.
- Мразовић–Вукадиновић ²2009:** Р. Mrazović u saradnji sa Z. Vukadinović, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Радојковић 2013:** М. Радојковић, Двовидски глаголи у речницима српског језика, *Лунар*, L, Крагујевац, 83–102.
- Ристић–Цвијић 1970:** О. Ристић–Цвијић, Однос основе и наставака *-овати*, *-исати*, *-ирати* глагола страног порекла, *Наш језик*, XVIII, Београд, 131–161.
- Скок 1955–1956:** Р. Skok, О sufiksima *-isati*, *-irati* i *-ovati*, *Jezik*, IV/2, Zagreb, 36–43.
- Станојчић 1996:** Ж. Станојчић, Морфологија, синтакса, фразеологија, у: М. Радовановић (ред.), *Српски језик на крају века*, Београд: Институт за српски језик САНУ – Службени гласник, 111–141.
- Станојчић–Поповић 2011:** Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Грамматика српскога језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Стевановић ¹1970:** М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, I, *Грамматички системи и књижевнोजезичка норма*, Београд: Научна књига.
- Шарић 2011:** Lj. Šarić, Glagolski prefiksi kao perfektivizatori, *Riječ*, n. s., 5, Nikšić, 7–27.

Marina Spasojevic

BI-ASPECTUAL VERBS WITH THE STEMS OF FOREIGN ORIGIN AND PREFIXATION
IN THE SERBIAN LANGUAGE

Summary

The work will analyse one of the noticed innovations referring to verbal aspects –the expansive prefixation of bi-aspectual verbs. This tendency is especially interesting when it comes to the verbs with the stems of foreign origin. Namely, the dictionaries show that most of the verbs with the stems of foreign origin derived by adding suffixes -irati, -isati and -ovati in the Serbian language bear bi-aspectual qualifier. On the other hand, the studies carried out within the project of Opol University on the Slavic languages at the end of the 20th century show the tendency towards prefixational perfectivization of bi-aspectual verbs in Serbian and other Slavic languages. The aim is to examine and determine the nature of prefixational derivation of these verbs, as in pairs:

Analyze (analizirati – izanalizirati– proanalizirati), control (kontrolisati – iskontrolisati– prekontrolisati) etc.

Key words: verbal aspect, bi-aspectual verbs, prefixation, perfectivisation.